

TITU MAIORESCU, OUR CONTEMPORARY

Sorin Ivan

Prof., PhD, Titu Maiorescu University of Bucharest

Abstract: Educated in Europe's universities, Titu Maiorescu is an emblematic promoter of the European spirit and of the critical spirit in the Romanian space. A complex personality, he is a prominent figure in the process of building Modern Romania. A scholar of European vocation and orientation, homo universalis of his time, Maiorescu is considered the founder of modern Romanian culture and civilization. More than a century after his death, we are, as a nation, in a period of reconstruction and reconnection of Romanian civilization to the spirit of European civilization. Today, Maiorescu's founding vision, built on a critical spirit, intellectual, moral and aesthetic values, on promoting authentic value, on education, culture, creativity, originality, on rejection of mimetism, superficiality and of forms without substance, proves its actuality. These similarities and parallels can justify us in considering Maiorescu our contemporary.

Keywords: Maiorescu, critical spirit, European spirit, value, culture, civilization

1. Spiritul european și spiritul critic – în slujba edificării culturii și civilizației românești moderne

Educat la o școală de elită precum Academia Theresianum din Viena, la universități europene prestigioase, ca Universitatea din Berlin și Sorbona, tânărul Maiorescu este profund conectat, prin experiența studiilor, prin spirit și opțiune, pe linia moștenirii spirituale paterne, la cultura și civilizația europeană. Formația umanistă în domeniile fundamentale ale universității clasice (filosofie, litere, drept), reunite sub specia „umanioarelor”, mediul academic și intelectual în care se dezvoltă îi creează o importantă deschidere culturală și o perspectivă nouă în raport cu lumea din care venea. Maiorescu se întoarce în țară pătruns de *spiritul european* al culturii și civilizației și de o nouă mentalitate, animat de suflul înnoirii și al modernizării.

Într-un timp al genezei noii Europe, construite pe fundamentul statutului național, o nouă paradigmă filosofică, ideologică și politică, într-o eră a construcției și afirmării identitare, de emulație spirituală, culturală și națională, Maiorescu, împreună cu alți exponenți ai generației sale, aduce *spiritul Europei* pe teritoriul civilizației românești, situate la mare distanță, în timp, de civilizațiile înaintate ale Bătrânului Continent, aflate în avangarda progresului, a tuturor evoluțiilor și curentelor. Elev de o uimitoare precocitate, student eminent, care a convins exigenta elită academică și culturală germană asupra potențialului lui, el a înțeles, încă de la cea mai fragedă vârstă, că șansa individului de a-și depăși condiția stă în educație, pe drumul devenirii sale intelectuale, și că tot educația constituie mijlocul suprem în ridicarea unei națiuni, în emanciparea ei spirituală, morală și intelectuală, în alinierea la marile valori ale Europei. Este lecția europeană pe care a învățat-o în marile universități, pe care a asumat-o cu toată convingerea și în virtutea căreia și-a desfășurat viața, activitatea și opera. Maiorescu a făcut din educație și cultură un program al edificării de sine și, după ce a avut recunoașterea maturității sale intelectuale la un înalt nivel academic, dată de minți luminate ale Europei, când s-a simțit pregătit, el însuși, pentru o operă de întemeiere și de construcție, le-a convertit într-un proiect de anvergură, care și-a

propus drept țintă renașterea națională a românilor, modernizarea culturii și civilizației românești, aducerea Principatelor și, mai târziu, a Regatului României în Europa profundă, în spirit, valori, morală, cultură și civilizație.

Spiritul critic al lui Titu Maiorescu este dezvoltat și cultivat tot în universitățile Europei, în contactul cu marea cultură și civilizație, și decurge, într-o măsură importantă, din spiritul european dezvoltat de-a lungul formării academice. O sursă a vocației critice o constituie însăși structura lui psihologică și intelectuală. Educația, edificarea de sine în spațiul valorilor culturale, spirituale și morale ale Europei, spiritul european cristalizat la Theresianum, la universitățile din Berlin, Giessen și Paris, dar, fără îndoială, și tipul temperamental al tânărului cărturar constituie, prin urmare, cadrul genezei și mediul psihologic, intelectual și moral de manifestare a *spiritului critic maiorescian*. Activitatea și opera lui Titu Maiorescu sunt guvernate de spirit critic, de o perspectivă profund realistă asupra lucrurilor, de moralitate, corectitudine, obiectivitate, rigoare și pragmatism în promovarea valorilor autentice în educație, cultură și civilizație, în domeniul politicii, cu toate provocările și servituțiile lui. În orizontul existenței, spiritul critic însoțește devenirea lui Maiorescu de la vârsta adolescenței până la anii din urmă, fiind obiectivat în exigență față de sine și față de ceilalți, în refuzul oricărui compromis, în abordarea vieții de pe fundamentul valorilor și al normelor.

Un „barometru” al spiritului critic sunt *Însemnările zilnice*, jurnalul pe care, cu o remarcabilă conștiinciozitate și acribie, Maiorescu îl ține din adolescență până la sfârșitul vieții, cu unele întreruperi. Notele, observațiile și reflecțiile cuprinse în filele sale consemnează un interesant proces al devenirii de sine, oferind o fișă complexă de manifestare a spiritului maiorescian în raportarea la sine și la ceilalți. Spiritul critic și autocritic al autorului are în jurnal – minuțioasă și riguroasă cronică a propriei existențe – un întins teren de manifestare. Astfel, nu puține sunt pasajele, autoreferențiale sau privitoare la alții, de natură critică ori ultracritică, în care autorul exprimă judecăți severe, inflexibile, uneori ofensatoare. Semnificative sunt însemnările din jurnal referitoare la nemulțumirea de sine ori reflecțiile critice despre colegi.

Spiritul critic se manifestă plener în întreaga existență a lui Maiorescu, de vreme ce el exprimă natura profundă a acestuia, trăsătura definitorie a personalității lui. El poate fi urmărit, pe de o parte, pe coordonata activității sale profesionale, pe de altă parte, în scrierile sale pe teme filosofice, literare, culturale și politice. Maiorescu vede lumea, în domeniile fundamentale – educație, cultură, civilizație, societate, politică –, prin prisma spiritului său critic, care-i oferă perspectiva unei evaluări exigente în ordine intelectuală, morală și axiologică. Pentru el, spiritul critic este calea către *adevăr*. Iar *adevărul*, care-l obsedează pe critic, fiind zeul unic căruia i se închină, cunoașterea adevărului reprezintă sensul fiecărui act și al fiecărui demers pe care le întreprinde. Cunoscând adevărul, în fiecare ipostază a sa, în funcție de circumstanță și de domeniu, cel care are acces la el se simte îndreptățit, cu juste temeieri etice și intelectuale, să critice și, în același timp, criticând, să-și justifice propria construcție. Este ceea ce face Maiorescu, într-o abordare, în esența ei, paradoxală și contradictorie¹: conștient de necesitatea edificării, în loc să continue construcția existentă în numele necesității și al progresului, el întâi o supune unui proces demolator prin actul critic, în stilul lui rece, impersonal și necruțător, cu potențial distrugător, pentru ca apoi să înceapă propria edificare. „Maiorescu”, spune N. Manolescu în cartea din 1970, „afirmă negând, într-o continuă opoziție cu *formele fără fond* ale înaintașilor”, el tinde către un „început absolut” și spre „*gradul zero al culturii*”. Și, conform aceluiași critic, „Oricărui gest creator îi

¹ Nicolae Manolescu, *Contradicția lui Maiorescu*, Editura Cartea Românească, București, 1970

premerge la Maiorescu unul destructiv: în critică, în poezie, în istorie.”² Extinzând perspectiva, vorbim de un paradox fondator al culturii și civilizației românești moderne. Spiritul critic la Maiorescu înseamnă *dezacord* – întemeiat pe argumente solide, cu sens demolator și constructiv în același timp –, dorința de a schimba și a edifica. Spiritul critic, pe fundamentul vocației europene, este „cheia” vieții și operei lui, care-i explică actele și deciziile majore. El stă la originea unei *Weltanschauung* maioresciene, a activității lui, în toate ipostazele și dimensiunile acesteia: avocat, profesor, rector, orator, politician (deputat, fruntaș conservator, lider al Partidului, ministru – al Instrucțiunii și Cultelor, al Justiției, de Externe –, prim-ministru), diplomat, mentor cultural, critic literar, estetician, autor, șef de gazetă, academician.

Spiritul critic îl motivează pe tânărul format în universitățile Europei să meargă la Iași, ca director de liceu, să pună ordine într-un sistem fragil, răvășit de neorânduială și anarhie, într-o lume încă neașezată. De pe această poziție, începe o operă de educare în domeniul limbii române, în spiritul exprimării corecte, scriind ghiduri pentru elevi și studenți. Inițiază „Prelecțiunile Populare”, serie de conferințe publice, cu scopul de a difuza lumina cunoașterii, de a educa auditoriul în domenii fundamentale (filosofie, psihologie, etică, literatură, sociologie, politică, antropologie etc.), mijlocind accesul unei lumi rămase în urmă la ideile și la spiritul timpului. Face din cursurile sale universitare o experiență formatoare de elită, un izvor de inteligență creatoare și un spectacol al ideilor, care, semănate în public, în mintea tinerilor, să încolțească și să dea roade mai târziu. Ceea ce s-a și întâmplat, geniul magistrului generând „școala maioresciană” și o direcție în critica și estetica literară românească. Înființează, cu mai mulți tineri, instruiți, și ei, în Europa, care-i împărtășesc ideile și-l recunosc, fără rezerve, ca lider, deși sunt de un rang social mai înalt – din aristocrația ieșeană –, *Societatea Junimea* și revista *Convorbiri Literare*, care vor schimba fața și destinul literaturii române și al culturii românești. De pe poziția de critic literar și de mentor al *Junimii*, judecățile lui, întemeiate pe spirit critic, obiectivitate, logică și rigoare, sub auspiciu estetice, axiologice și etice, au autoritate în fața tuturor. În raporturile oficiale, probează corectitudine, rigoare, exigență, moralitate ireproșabilă și demnitate, știind să fie ferm și inflexibil, operând cu decizii și atitudini uneori radicale (demisii, refuzul de a se reintegra în învățământ). Ca om politic, dovedește aceeași atitudine critică, fundamentată pe principii și convingeri de neclintit, refuzând orice fel de compromis. Discursurile sale parlamentare stau mărturie pentru modul critic, moral și responsabil de asumare și de exercitare a misiunii publice, într-un sistem politic încă fragil, într-o lume încă neașezată instituțional, vulnerabilă în fața tuturor servituților morale și istorice, la București, unde „se țeș toate intrigile” (Soveja³). Un spațiu privilegiat în care se manifestă plener spiritul critic maiorescian sunt polemicile culturale și politice pe care le poartă cărturarul, exerciții exemplare de inteligență, logică și construcție retorică, imbatabile și devastatoare. Unele dintre ele sunt capodopere de gândire, argumentație și stil.

Prin activitatea de mentor și de critic desfășurată în cadrul Societății „Junimea”, prin viziunea estetică și criteriile axiologice pe care le angajează în actul său de judecată și de îndrumare literară, prin opera scrisă, Maiorescu promovează *spiritul critic* în cultura română. Teritoriul literaturii și al culturii autohtone era, până la el, într-o fază de geneză, un spațiu dominat de confuzie, în care se întâlneau dorința de a crea și de a construi o cultură națională – în continuarea îndemnului heliadesc „Scrieți, băieți, orice, numai scrieți!” – cu absența unor criterii și repere estetice bine definite. În baza unei concepții critice asupra valorii și prin intermediul unei judecăți lucide, necorupte de criterii și argumente irelevante (care nu sunt „în chestie”), Titu Maiorescu declanșează un proces de reaşezare a spațiului cultural

² *Idem*, p. 264

³ Soveja (Simion Mehedinți), *Titu Maiorescu*, Editura Cartea Românească, București, 1925

românesc. Cadrul în care acesta se manifestă în întreaga lui complexitate și arie de acoperire îl constituie opera maioreșciană, prin titluri precum: *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867* (1867), *Asupra poeziei noastre populare* (1868), *Limba română în jurnalele din Austria* (1868), *În contra direcției de astăzi în cultura română* (1868), *Direcția nouă în poezia și proza română* (1872), *Beția de cuvinte în „Revista contemporană”* (*Studiu de patologie literară*, 1873), *Răspunsurile „Revistei contemporane”* (*Al doilea studiu de patologie literară*, *Cele 7 erori ale d-lui Urechiă*, 1873), *Două rapoarte citite în Academia Română asupra modificărilor ortografiei* (1880 și 1904), *Neologismele* (1881), *Literatura română și străinătatea* (1882), *Comediile d-lui I. L. Caragiale* (1885), *Poeți și critici* (1886), *În lături!* (1886), *Eminescu și poeziile lui* (1889), *Oratori, retori, limbuți* (1902), *Poeziile d-lui Octavian Goga* (1906), *Povestirile d-lui Mihail Sadoveanu* (1906), *Nuvelele d-lui I. A. Brătescu-Voinești* (1907), *În chestia poeziei populare* (1909).

Aria de cercetare critică maioreșciană este vastă, ea cuprinzând limba, literatura populară și cultă, estetica și stilistica, cultura, filosofia, logica, filosofia culturii. Animat de dorința edificării conceptuale, ideologice, estetice și instituționale a culturii noastre, Maiorescu simte nevoia raportării la norme, la un sistem critic de gândire și de evaluare, un cadru axiologic și estetic, cu repere și criterii, care să ordoneze și să structureze domeniul limbii și al creației. Neexistând acest sistem, într-o fază de început a culturii noastre moderne, Maiorescu este cel care îl creează: în studii, în conferințe și în critica pe care o exercită în calitate de mentor al „Junimii”, care, împreună, constituie teritoriul de acțiune al spiritului său critic. În acest larg context cultural, în domeniul scrierii și al limbii, Maiorescu se implică în reformarea ortografiei limbii române, prin stabilirea unor norme de scriere (fonetică), valabile, în cea mai mare măsură, și astăzi, în edificarea și dezvoltarea limbii literare, în combaterea exagerărilor latinizante, a abuzului lexical și stilistic („beția de cuvinte”), a excesului de neologisme. Cu privire la curentul latinist din limba română, inițiat și susținut de o seamă de cărturari (Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian, Heliade-Rădulescu etc.), acesta se afla la originea unei noi „limbi”, un hibrid latino-italian, un construct lingvistic, un idiom factice, pe baze etimologice, în demonstrarea, cu orice preț, a latinității limbii române. Derapajul cărturăresc, deși construit pe bune intenții și în consecința unui program de redescoperire, asumare și afirmare a identității, a fost sever sancționat, inclusiv cu armele ironiei și ale sarcasmului rece, ca o lamă de cuțit, ale lui Maiorescu – mijloace proprii, de temut, ale criticului în marile sale polemici. În literatură, pune bazele criticii estetice și, printr-un act critic fundamentat estetic și axiologic, promovează valoarea autentică la nivelul creației literare. Într-un teritoriu literar haotic, dominat de confuzie și amenințat de mediocritate, precum era literatura română la jumătatea secolului al XIX-lea, un spirit lucid precum cel maioreșcian se dovedește o prezență necesară și, într-un anume sens, providențială. Maiorescu definește valoarea și creează un sistem al judecății estetice, bazat pe o concepție clară asupra operei literare. În acest cadru, în temeiul unei judecăți critice riguroase, întâmpină și încurajează talentul autentic și geniul (Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici), sancționează mediocritatea, denunță nonvaloarea și nonliteratura.

În filosofia culturii, Maiorescu este teoreticianul „formelor fără fond”, teorie, cu originea în domeniul logicii, prin care critică graba și superficialitatea preluării mimetice a unor idei și instituții pe un teren încă nepregătit, care nu le poate asigura acestora cadrul de manifestare și de dezvoltare. Critica maioreșciană a „formelor fără fond” este, în substanța ei, o pledoarie pentru abordarea rațională a dezvoltării civilizației și culturii, văzută ca un proces logic și coerent, construit pe relația cauză-efect, care presupune preexistența fondului în raport cu forma. În această viziune, forma este consecința fondului, fiind generată de acesta, ceea ce îi oferă o fundație, un suport și un cadru de dezvoltare. Existența formei în absența fondului acuză lipsa fundamentului necesar al manifestării și dezvoltării, fapt care semnifică superficialitate, mimetism, simulacru de civilizație. Reprezentarea maioreșciană a generat

polemici în istoria culturii noastre, criticul ei cel mai important fiind Lovinescu. Chiar dacă teoria „formelor fără fond” comportă nuanțări ori chiar opoziții, ea rămâne o puternică temă de reflecție și un important avertisment în dinamica și dialectica evoluției unei culturi, semnalând un risc major care planează asupra ei.

Între *spiritul european* și *spiritul critic* ale lui Maiorescu, există o relație complexă – cel din urmă întemeindu-se, cel puțin parțial, pe cel dintâi. Deși epoca este dominată de entuziasmul edificării europene, împărțită de o întreagă generație, școlită în mari universități de pe Bătrânul Continent, spiritul critic maiorescian nu se lasă adormit de frenezia comună în rândurile elitei sociale, politice și culturale, legitimă într-un timp al ieșirii din obscurantismul istoriei la lumina civilizației, ci își păstrează luciditatea. El rămâne o prezență vie, constantă, definitorie în opera critică pe care o întreprinde marele cărturar, prin acuitatea cu care sancționează derapajele, nerealizările și abuzurile în domeniile limbii, literaturii, culturii și civilizației. Luciditatea, rațiunea, inteligența critică și estetică, exigența axiologică și etică, rigoarea analitică, bunul-simț literar și cultural, dreapta măsură a lucrurilor, toate acestea sunt instrumente ale actului critic maiorescian, ale activității și operei fondatorului „Junimii”.

Prin întreaga lui operă și activitate, Titu Maiorescu participă, de pe pozițiile unei mentalități progresiste și ale unei viziuni structurate prin prisma valorilor definitorii ale Europei, pe fondul spiritului european și cu suportul activ și impetuos al spiritului său critic, la procesul de renaștere a României pe baze europene și de modernizare a culturii și civilizației românești. Privită din această perspectivă comprehensivă, evaluată în complexitatea și profunzimea ei, contribuția lui Titu Maiorescu la dezvoltarea culturii românești este una majoră și poate fi sintetizată în definiția aplicată ilustrului autor și mentor: *părintele-fondator al culturii și civilizației românești moderne*. Prin Titu Maiorescu, *cărturar umanist de tip renașcentist*, intelectual de factură europeană, fondator, spirit critic și vizionar, strălucită figură culturală a perioadei noastre victoriene, lumea românească are șansa unei *personalități providențiale*, care participă în chip decisiv la modernizarea culturii românești și la alinierea ei la evoluțiile din cadrul culturii europene.

2. Actualitatea lui Maiorescu

În epoca studiilor, Maiorescu s-a bucurat de aprecierea profesorilor vienezi, a lumii academice și a elitei filosofiei germane. În țară, înfruntând intemperii morale ale unei lumi aflate încă la marginea civilizației, și-a convins contemporanii, prin activitate și operă, cu privire la rolul pe care îl are de jucat și la valoarea personală care susținea această misiune. A fost apreciat și admirat, iubit și adulat de studenții și de discipolii săi. Cum era și firesc, o asemenea personalitate nu putea să nu aibă și adversari. Iar Maiorescu a avut, de-a lungul întregii sale vieți, oponenți și inamici redutabili, cu care a polemizat, care l-au târât în interminabile și sâcâitoare procese, dar care, chiar în condițiile unei constante și inbranlabile adversități, l-au respectat. Faima lui în epocă a depășit limitele oricărei subiectivități a receptării și s-a impus ca efect obiectiv al unei prezențe și al unei opere excepționale. Situat la o mare altitudine intelectuală și morală, prin spirit critic, exigență și rigoare, și-a creat o imagine autoritară: „dictatorul literaturii și culturii românești dintre anii 1860 și 1905”, după cum mărturisește Onisifor Ghibu într-un text de evocare, care-l elogiază pe Profesorul Titu Maiorescu. Portretul merită reprodus: „Într-adevăr, faima magistrului sub acest raport era întemeiată. T. Maiorescu era, de la catedră, tot ce poate fi mai desăvârșit: apariție monumentală, plină de armonie, voce modelată artistic, de o fermecătoare claritate și dulceață, gesturi bine stăpânite și discrete, expunere caldă, gradată, o logică impecabilă, fond interesant, fără o prea mare profunzime, concluzii care, la prima întâlnire cu ele, lăsau impresia unor adevăruri definitive. Nu mai întâlnisem până atunci un asemenea meșter al cuvântului, deși în anul 1904 avusesem ocazia să ascult, timp de câteva zile, mai mulți

profesori celebri ai Universității maghiare, din Budapesta. Putea fi lucru de mirare că lecțiile de istorie a filosofiei moderne, ținute la Universitate, erau audiate nu numai de un mare număr de studenți de la toate facultățile, ci și de un numeros public din afară, compus, ce e drept, mai mult din snobi?”⁴ Relevantă pentru receptarea în epocă a profesorului și oratorului Maiorescu și pentru imaginea lui aureolată de admirația contemporanilor, mai ales a celor tineri, este și o evocare a lui Delavrancea, dintr-o scrisoare către un prieten, desfășurată în retorica autorului, el însuși unul dintre marii oratori ai culturii noastre: „Îmi spui că ai văzut nepieritoarele opere din Florența și Roma și Neapole, dar n-ai auzit nici până astăzi minunea cuvântului pe care neamul românesc a fost în stare s-o zămislească în Titu Liviu Maiorescu! E cel mai desăvârșit din câți a vorbit. Și va trece (sic) cel puțin 100 de ani – citește bine: una sută – până va mai vorbi cineva așa de fermecător, din toate punctele de privire, ca el. Să nu ți se pară prea mult. Ar fi prea puțin – și desigur c-ar fi bine – ca, din 25 în 25 de ani, să iasă din noi câte un orator ca Maiorescu, c-o formă așa de nobilă, c-un fond atât de adevărat.”⁵ În postumitate, urmând destinul unei receptări capricioase și, uneori, aberante, modelată pe cursul accidentat al vremurilor, Maiorescu a fost interzis de regimul comunist, în prima fază a acestuia, din rațiuni ideologice, apoi reabilitat treptat. În 1970, când a apărut *Contradicția lui Maiorescu*, e drept, în plină perioadă de „dezgheț” ideologic – urmat însă de *Tezele din iulie, 1971* și de marele declin, continuat până la prăbușirea regimului –, N. Manolescu putea să-l numească pe Maiorescu „marele preot al culturii”, „chemat să aducă lumină”⁶. Dincolo de suspiciunile promovate activ, în zilele noastre, prin teoriile conspiraționiste privitoare la moartea (asasinarea!) lui Eminescu, care îl acuză în mod direct pe Maiorescu și care fac parte, și ele, din metamorfozele unei receptări dramatice și contradictorii, imaginea de autoritate culturală, de mentor al unei întregi epoci istorice, de „Mare Preot al Culturii” românești a lui Maiorescu este cea care s-a perpetuat în conștiința contemporaneității.

Totuși, o privire de ansamblu în spațiul românesc de astăzi scoate în relief faptul că receptarea lui Titu Maiorescu este, în continuare, incompletă și schematică, tributară unei perspective limitative, clasicizate prin manual. Percepția asupra lui Maiorescu este perpetuată prin intermediul unor tipare ale receptării și al unor judecăți de valoare care nu-i cuprind și nu-i definesc, în întreaga lor complexitate, personalitatea, opera și contribuția la dezvoltarea culturii și civilizației românești. În cadrul aceste receptări limitate, este relevat, în special, rolul cultural și istoric al criticului în raport cu „Junimea”, cu Eminescu și cu epoca marilor clasici. Celelalte ipostaze ale existenței și activității sale, faptul de a fi fost o conștiință vie a vieții publice, promotor al renașterii României și al unității românilor, întemeietor și artizan al modernizării țării sunt insuficient, sau deloc, aduse în prim-planul contemporaneității.

Figură emblematică a epocii clasice, personalitate complexă, în alcătuirea căreia intră o serie de ipostaze fundamentale (v. *supra*) – filosof, jurist, logician, critic, orator, profesor, fondator și coordonator de cenaclu (*Junimea*), șef de gazetă (*Timpul*), om politic, memorialist –, Titu Maiorescu este un *spiritus rector* al culturii și civilizației românești. Tipul intelectual, de mare deschidere epistemologică, spiritul de largă cuprindere în domeniul cunoașterii, vocația pentru ariile umaniste, fundamentale, ale universității, capacitatea de acoperire culturală îl califică drept un cărturar de largă vocație europeană în spațiul românesc. Intelectual de elită pătruns de spiritul Europei, animat de idealul renașterii naționale și al edificării națiunii, Maiorescu apare și își desfășoară misiunea întemeietoare într-un moment-cheie al istoriei noastre, când procesul edificării națiunii române moderne, proces de vaste dimensiuni, expus tuturor riscurilor și vulnerabilităților, în special în planul culturii și al educației, are nevoie de o minte clară, de un spirit cuprinzător și vizionar. Maiorescu este

⁴ Ion Popescu-Sireteanu, *Titu Maiorescu în amintirile contemporanilor*, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2013, p. 86

⁵ *Idem*, p. 63

⁶ Nicolae Manolescu, *Op. cit.*, p. 91

figura dominantă a unei perioade de importanță crucială, în care se pun bazele, la nivel politic, legislativ, administrativ și cultural, ale României moderne. Prin opera pe care o desfășoară la nivel cultural și auctorial, prin activitatea academică, publică și politică, Maiorescu este considerat *părintele-fondator al culturii și civilizației românești moderne*. Titu Maiorescu a fost un *Homo Universalis* al timpului său, actualizând, prin sine, idealul de om al Renașterii în spațiul nostru, într-un timp al renașterii naționale, în zorii modernității europene.

Față de importanța rolului istoric pe care l-a jucat în toate aceste calități, Titu Maiorescu trebuie recuperat din istorie și din spațiul unei receptări clasicizate, fatalmente limitative, în complexitatea polidimensională a personalității, activității și operei lui, din perspectiva misiunii pe care a îndeplinit-o și a rolului jucat într-o perioadă de însemnătate majoră. Maiorescu trebuie readus în conștiința culturii și civilizației românești de astăzi prin relevarea sensului misiunii sale educaționale, culturale, morale și politice, prin reevaluarea contribuției sale, de importanță fundamentală, la procesul de edificare identitară și națională în era victoriană a României. Cunoașterea, într-o cuprindere holistică și substanțială, a semnificației activității și a valorii operei lui Titu Maiorescu, judecate din perspectivă istorică, axiologică și estetică, reprezintă *un act de recuperare și restituire* situat sub semnul necesității culturale și morale pentru prezent și pentru viitor.

Într-o lucrare din anii '60, un autor polonez propunea o nouă abordare a autorului lui Hamlet, care a revoluționat studiile shakespeariene: *Shakespeare – Contemporanul nostru*⁷. În această paradigmă, Maiorescu poate fi privit, la rândul lui, astăzi drept *Contemporanul nostru*. Pe de o parte, afirmarea contemporaneității exprimă un paralelism istoric, la peste un secol și jumătate de la începutul procesului de modernizare a României și, în același timp, al operei maioresciene. Și astăzi, ne aflăm, ca societate, într-o perioadă de edificare, într-un proces dificil și sinuos de aliniere la civilizația europeană. Într-un nou veac, al unei noi geneze, amenințat de mimetism, superficialitate și mentalități contradictorii, spațiu generos de manifestare al formelor fără fond, ideile maioresciene asupra edificării culturii și civilizației trebuie reactualizate. Pe de altă parte, în plan cultural și moral, faptul de a-l considera pe Maiorescu *contemporanul nostru* traduce asumarea testamentului maiorescian, constituit prin activitatea și opera lui cu sens întemeietor: *edificarea prin educație și cultură a națiunii și a civilizației românești*. O astfel de asumare reprezintă un act de conștiință și responsabilitate, de înaltă moralitate, în linia moștenirii morale, spirituale și culturale maioresciene.

Motto-ul, recuperat de la Miron Costin („*Biruit-au gândul să mă apuc de această trudă...*”), inscripționat de Maiorescu deasupra ușii bibliotecii sale, a fost un legământ cu sine și cu ceilalți, care i-a guvernat întreaga viață, un semn al sacrificiului asumat și al „jertfei” de sine. El stăruie, din vremea lui în contemporaneitatea noastră, ca o profesiune de credință, ca un act de noblețe morală și exemplară conștiință a datoriei asumate: „*Biruit-au gândul!*”

BIBLIOGRAPHY

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1985

Lovinescu, Eugen, *T. Maiorescu*, vol. I-II, Institutul Cultural Român, București, 2009

Malița, Mircea, *Cumințenia Pământului. Strategii de supraviețuire în istoria poporului român*, Editura Corint, București, 2010

Manolescu, Nicolae, *Contradicția lui Maiorescu*, Editura Cartea Românească, București, 1970

⁷ Jan Kott, *Shakespeare, Our Contemporary*, Garden City, N.Y., Doubleday, 1964

- Maioreescu, Titu, *Critice*, I-II, Editura Minerva, București, 2005
- Maioreescu, Titu, *Scrieri, I. Memorialistică*, Editura David Press Print, Timișoara, 2017
- Maioreescu, Titu, *Jurnal*, Editura Minerva, București, vol. I, 1975; vol. II, 1978; vol. III, 1980; vol. IV, 1983; vol. V, 1984; vol. VI, 1986; vol. VII, 1987; vol. VIII, 1989; vol. IX, 1989
- Maioreescu, Titu, *Însemnări zilnice*, Vol. I-II, Editura SOCEC & Co. S.A., București, 1937, 1939
- Ornea, Zigu, *Viața lui Titu Maiorescu*, vol. I-II, Editura Cartea Românească, București, 1986, 1990
- Petrovici, Ion, *Titu Maiorescu, 1840-1917*, Editura Casa Școalelor, București, 1931
- Simion, Eugen, *De la T. Maiorescu la G. Călinescu. Antologia criticilor români*, I-II, Editura Eminescu, București, 1971
- Simion, Eugen (coord.), *Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor*, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015
- Popescu-Sireteanu, Ion, *Titu Maiorescu în amintirile contemporanilor*, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2013
- Soveja (Simion Mehedinți), *Titu Maiorescu*, Editura Cartea Românească, București, 1925